

Työttömien työkykyä ja työllistymistä edistävät palvelut sekä niiden vaikuttavuus ja merkityksellisyys

Tutkimusryhmä: Ruotsalainen, Heidi^{1,3}, Päätaalo, Kati¹ Korpi, Hilikka^{1,2}, Kurttila, Sanna¹, Sjögren, Tuulikki²

¹Oulun ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö ²Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteellinen tiedekunta ³MRC Oulu, Oulun yliopisto ja Oulun yliopistollinen sairaala

Tutkimuksen tiivistelmä

Tausta: Työttömien työkykyä ja työllistymistä edistävien palveluiden vaikuttavuutta ja merkityksellisuyttä on tärkeä tutkia. Erityisesti siitä syystä, että työttömien määrä on vuoden 2025 alussa ollut 352 800 henkilöä ja työllisyysaste on näin ollen 15,9 %. Työllistymiseen ja työkyvyn liittyvien palveluiden järjestäminen ovat myös uudistuneet. Kuntien muodostamat työllisyysalueet (n=45) aloittivat toimintansa vuoden 2025 alussa ja vastaavat nyt alueensa työllisyyden hoidosta. Hyvinvointialueet järjestävät ja kehittävät kaikkien työkäisten tuen palveluita ja sote-keskukset toteuttavat moniammatillisissa tiimeissä työkyvyn tuen palveluita.

Tässä Kelan rahoittamassa tutkimushankkeessa (8/2023–12/2024) tutkittiin monimenetelmällisesti työttömien työkyvyn ja työllistymisen palveluita. Ensimmäiseksi, systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli arvioida työkykyä tukevien ja työllistymistä edistävien palvelujen vaikuttavuutta työttömien henkilöiden työllistymiseen sekä työ- ja toimintakykyyn. Toiseksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa työttömien työkyvyn tuen ja työllistymisen edistämisen palveluiden ja mallien merkityksellisyydestä työttömille itselleen. Kolmanneksi haastattelututkimuksen tarkoituksena oli kuvailla asiantuntijoiden kokemuksia ja käsityksiä työkykyä edistävien palvelujen merkityksellisyydestä työttömien työllistymiseen sekä työ- ja toimintakykyyn.

Menetelmät: Systemaattinen kirjallisuuskatsaus toteutettiin Cochrane ohjeistuksen mukaisesti. Tiedonhaku toteutettiin viiteen tietokantaan: Scopus (n = 2490), Web of Science (n = 1605), PubMed (n = 897), CINAHL (n = 599), PsycArticles (n = 54) helmikuussa 2024. Aineistoa hallittiin Covidence -ohjelman avulla. Aineisto valittiin siten, että alkuperäistutkimusten (RCT) tuli kohdistua työttömiin, jotka osallistuivat työkykyä tai työllistymistä edistäviin interventioihin ja lopputulosmuuttujina oli jokin työkykyä tai työllistymistä kuvaava muuttuja. Kaksi tutkijaa seuloi aineiston ja toteuttivat alkuperäistutkimuksille menetelmällisen laadun arvioinnin RoB2-työkalua käyttäen. Aineisto analysoitiin kuvaillen sekä satunnaisvaikutusten mallin meta-analyysillä työllistymisen ja minäpystyvyyden lopputulosmuuttujien osalta. Kuvailevan katsauksen aineiston haku toteutettiin tammikuussa 2025 kolmeen tietokantaan (Web of Science =7490; Scopus=6561, PubMed=5518). Aineisto seulottiin läpi yhden tutkijan toimesta ja menetelmällistä laadunarviointia ei tehty resurssien puutteen vuoksi. Aineistosta valittiin laadullisia alkuperäistutkimuksia, joissa kuvailtiin työttömien itsensä kokemuksia heille tarjotuista työkyvyn tuen ja työllistymisen edistämisen palveluiden ja mallien merkityksellisyydestä. Kokemukset poimittiin tähän raporttiin ylätasolla ja tarkemmat analyysit toteutetaan rahoituskauden jälkeen. Laadullisen haastattelututkimuksen kohdejoukon muodostivat työttömät ja työttömien kanssa toimivat asiantuntijat. Haastattelututkimukseen rekrytointi ja haastatteluaineiston keruu toteutettiin kolmessa eri vaiheessa yksilöhaastatteluina ja/tai ryhmähaastatteluina.

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua.

Haastattelututkimuksessa oltiin kiinnostuneita asiantuntijoiden kokemuksista, työttömien työkykyä ja työllistymistä edistävien palvelujen merkityksellisyydestä. Haastatteluihin osallistuivat

työttömiä (n=3), työllisyyspalvelujen ja sote-palvelujen asiantuntijoita (n=8) sekä työttömien keskusjärjestön asiantuntijoita (n=10). Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysilla.

Tutkimuksen tulokset: Systemaattisen katsauksen avulla löydettiin 37 kriteerit täyttävää alkuperäistutkimusta, joiden menetelmällinen laatu vaihteli. Interventioista tunnistettiin viisi erilaista työkyvyn ja työllistymisen kategoriaa: 1) Työttömien fyysistä työkykyä ja terveyttä edistävät interventiot (n=5), 2) Työttömien psykososiaalista ja mielenterveyttä edistävät interventiot (n=11), 3) Työttömien työllistymistä ja työkykyä edistävät interventiot, jotka hyödynsivät kognitiivista käyttäytymisterapiaa (n=3), 4) Työllistymistä edistävät mallit (n=12) ja 5) Työttömien työllistymisvalmiutta ja työnhakuaktiivisuutta edistävät interventiot (n=6). Interventioiden (n=17) vaikuttavuus työllistymiseen oli OR 2.71; (95 %CI 1.74-4.21). sekä minäpystyvyyteen (n=11) $d=0.18$ (SD 0.0912; CI 95 % 0.001–0.358).

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineiston muodosti 8 alkuperäistutkimusta. Työttömien kokemuksia oli tutkittu eri tavoin ja pääasiassa laadullisin menetelmin haastattelemalla. Aineiston perustella työttömien kokemukset palveluiden merkityksellisyydestä muodostuivat 1) palveluiden käyttöön ja käytettävyyteen liittyvistä tekijöistä, 2) palveluiden sisältöjen hyväksyttävyyteen, 3) palveluihin sitoutumiseen ja osallistumisen kokemuksista sekä 4) palvelujen luottamuksellisuudesta ja turvallisuudesta.

Haastatteluaineiston perusteella kokemukset työttömien työ- ja toimintakyvystä, työllistymistä edistävistä palveluista sekä yhteiskuntaan liittyvistä asioista koostuivat seuraavista ydinkategorioista. 1) Työ- ja toimintakyky, 2) Työllistyminen ja työttömyys, 3) Toimeentulo, 4) Yhteiskunnalliset tekijät, 6) Palvelut ja byrokratia sekä 7) Tulevaisuuden näkymät.

Johtopäätökset: Tutkimuksessa muodostettiin kokonaiskuva työttömille tarkoitetuista työkykyä ja työllistymistä edistävistä palveluista. Työttömien kohderyhmä muodostaa moninaisen joukon ja palveluja suunniteltaessa on huomioitavat jokaisen yksilölliset työkyvyn ja työllistymisen tuen tarpeet. Näitä palveluita ei myöskään olisi syytä erottaa toisistaan vaan tarvitaan palveluita, joissa kyetään huomioimaan työttömien tarpeet laaja-alaisesti. Työllistymistä edistävät mallit näyttävät olevan vaikuttavia, ainakin lyhyellä aikavälillä ja psykososiaaliset ja mielenterveyttä edistävät interventiot. Työttömien minäpystyvyyden edistämiseksi voi hyödyntää psykososiaalista ja mielenterveyttä edistäviä menetelmiä, kognitiivista käyttäytymisterapiaa hyödyntäviä sekä työllistymisvalmiutta ja -aktiivisuutta edistäviä interventioita, mutta näissä vaikuttavuus on vähäistä. Minäpystyvyys on kuitenkin yksi askel kohti työllistymistä. Kokonaisuudessaan tarvitaan kansallisesti koordinoitua toimintaa kestävien palvelujen kehittämiseksi. Lisäksi tarvitaan asenteiden, arvojen ja toimintakulttuurin muutosta monimuotoisen työn tekemiseksi. Ammattilaiset tarvitsevat myös osaamisen kehittämistä työttömyydestä, monialaisesta toiminnasta sekä palveluihin ohjaamisesta. Työttömille tarkoitettut palvelut tulisivat olla yksilöllisiä heidän tarpeensa huomioivia ja työttömät ovat oikeutettuja tasavertaiseen ja kunnioittavaan kohteluun.